

Беспалов І.А.

здобувач вищої освіти на другому (магістерському) рівні,
спеціальність 073 «Менеджмент, ОПП «Управління фінансово-економічною
безпекою», здобувач гр. УФЕБ-24М

Немченко Т.А.

канд. екон. наук, доцент
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ІНСТРУМЕНТИ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РИЗИКОЗАХИЩЕНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах господарювання, які визначаються високим рівнем турбулентності зовнішнього середовища, цифровою трансформацією бізнес-процесів, глобальними кризами та зростанням регуляторних вимог, управління ризиками набуває вирішального значення для збереження конкурентоспроможності та стратегічної стійкості підприємств. Ризикозахищеність організації сьогодні розглядається не лише як здатність мінімізувати втрати від реалізації загроз, а як системна характеристика підприємства, що відображає його готовність виявляти, оцінювати та ефективно управляти ризиками з метою забезпечення сталого розвитку [1]. Інструменти ризик-менеджменту при цьому виконують функцію не окремих технічних заходів, а комплексного механізму, інтегрованого у всі рівні управління — від стратегічного планування до операційної діяльності.

Початковою ланкою забезпечення ризикозахищеності є системна ідентифікація ризиків. Вона передбачає виявлення потенційних загроз, що можуть вплинути на діяльність підприємства, шляхом поєднання аналітичних, експертних та цифрових підходів. Для глибокого розуміння середовища застосовуються інструменти стратегічного аналізу, зокрема SWOT-та PESTEL-аналіз, які дозволяють охопити як внутрішні сильні та слабкі сторони, так і зовнішні політичні, економічні, соціальні, технологічні, екологічні й правові чинники.

Доповненням слугує картування бізнес-процесів, яке дає змогу ідентифікувати критичні точки у внутрішній структурі підприємства, де ймовірність виникнення ризиків є найбільшою. Важливу роль відіграють експертні методи, зокрема метод Делфі або мозкові штурми, які забезпечують врахування досвіду та інтуїтивних знань фахівців. Сценарний аналіз, у свою чергу, дозволяє моделювати можливі кризові ситуації та визначати, які саме елементи системи є найбільш уразливими. Сьогодні ці підходи підсилюються цифровими технологіями — використанням систем Business Intelligence, аналітики великих даних і штучного інтелекту, що забезпечує оперативне виявлення аномалій та трендів, які можуть сигналізувати про формування ризикових ситуацій.

Після ідентифікації ключовим завданням стає оцінка ризиків, яка включає як якісні, так і кількісні методи. Якісна оцінка базується на ранжуванні ризиків за рівнем імовірності та масштабом впливу, а також на побудові матриць ризиків, що дозволяють визначити пріоритети реагування. Кількісна оцінка забезпечує більш точне вимірювання потенційних збитків та невизначеностей. Серед поширених методів — обчислення очікуваного значення збитку як добутку ймовірності на розмір потенційних втрат, застосування статистичних моделей, аналіз дисперсії, імітаційне моделювання методом Монте-Карло.

У сфері фінансового управління активно використовується показник Value at Risk (VaR), який дає змогу визначити максимальні можливі втрати за певний період часу з визначеною довірчою імовірністю. Крім того, stress-testing дає змогу оцінити стійкість підприємства до екстремальних подій, змін макроекономічного середовища чи внутрішніх шоків. Така багатовимірна оцінка створює інформаційну основу для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Логічним продовженням процесу є розроблення та реалізація інструментів реагування на ризики. Їх вибір залежить від природи ризику, його ймовірності та масштабів впливу. Одним із базових підходів є уникнення ризику, коли підприємство змінює бізнес-модель,

відмовляється від певних напрямів діяльності чи модифікує процеси таким чином, щоб виключити можливість виникнення загрози. Іншим напрямом є зниження ризику шляхом технічних, організаційних або фінансових заходів — від впровадження систем якості, кібербезпекових протоколів чи модернізації обладнання до диверсифікації каналів постачання або ринків збуту. В окремих випадках ефективним є передання ризику через страхування, хеджування, контракти або аутсорсинг. Нарешті, підприємство може свідомо прийняти ризик, якщо його рівень є прийнятним, сформувавши при цьому відповідні резерви та плани дій на випадок реалізації загрози[2].

Сучасна практика демонструє, що ефективність реагування значною мірою залежить від наявності планів безперервності бізнесу (Business Continuity Plans) та планів відновлення після криз (Disaster Recovery Plans), які задають чіткі алгоритми дій у надзвичайних ситуаціях [2].

Не менш важливим елементом системи ризик-менеджменту є використання інформаційно-аналітичних та цифрових інструментів. Інтегровані платформи Enterprise Risk Management, синхронізовані з ERP-та CRM-системами, дозволяють автоматизувати збір і аналіз даних, формувати risk dashboards та здійснювати моніторинг ключових показників у режимі реального часу. Машинне навчання та прогнозна аналітика відкривають можливість виявлення прихованих закономірностей і раннього попередження про настання ризикових подій. Особливу роль відіграє кібербезпека, адже цифрові активи дедалі частіше стають об'єктом загроз, які мають не лише фінансові, а й репутаційні та стратегічні наслідки. Цифровізація ризик-менеджменту не лише підвищує оперативність реагування, а й зміцнює аналітичну спроможність підприємства [3].

Завершальним етапом, який пронизує всю систему управління ризиками, є моніторинг і зворотний зв'язок. Йдеться про систематичний аналіз ефективності впроваджених заходів, оновлення карт ризиків, адаптацію стратегій реагування до змін зовнішнього середовища.

Варто зауважити, що проведення регулярних ризик-аудитів, організація внутрішніх тренінгів для персоналу та інтеграція показників ризиків у загальну систему корпоративної звітності формують динамічний механізм удосконалення. Завдяки цьому система ризик-менеджменту не є статичною, а перетворюється на адаптивний інструмент стратегічного управління.

Інструменти ризик-менеджменту виступають ключовою ланкою у забезпеченні ризикозахисності підприємства, дозволяючи не лише мінімізувати наслідки негативних подій, а й формуючи проактивну позицію щодо управління невизначеністю. Їх інтеграція у стратегічне планування, підтримка цифровими технологіями та поєднання з системами корпоративного управління створюють умови для підвищення адаптивності, інноваційності та стійкості бізнесу в довгостроковій перспективі. У результаті ризик-менеджмент трансформується з інструмента «захисту від загроз» у стратегічний ресурс розвитку, який забезпечує здатність підприємства ефективно діяти в умовах складного та непередбачуваного середовища.

Література:

1. Балдинюк В. Ризик-менеджмент як інструмент управління діяльності суб'єктів господарювання. *Економіка та суспільство*, 2023. №55. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-39>
2. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища : монографія. – Київ : НІСД, 2022. – 532 с.
3. Зварич Р., Дудник Ю., Гомотюк В., Боднар С. Ризик-менеджмент цифрової трансформації в умовах пандемії. *Вісник Економіки*. 2022. Вип. 1. С. 38–53. URL: <https://doi.org/10.35774/visnyk2022.01.038>